

De politiek-wetenschappelijke opleiding en het politiek-wetenschappelijk onderzoek aan de Katholieke Universiteit te Leuven

door Rudolf MAES,

Gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

★

Inleiding.

De studie van de wetenschap der politiek zowel als het politiek-wetenschappelijk onderzoek zijn aan de Katholieke Universiteit te Leuven gesitueerd binnen de Faculteit der Sociale Wetenschappen. Deze Faculteit kent een autonoom bestaan sinds het begin van het academiejaar 1971-1972.

Op het gebied van het onderwijs moeten vooral de volgende door de Faculteit verstrekte studieopleidingen en diploma's besproken worden: kandidaat in de sociale wetenschappen, licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen en doctor in de sociale wetenschappen. In een eerste paragraaf wordt uitgeweid over het studieprogramma. Het politiek-wetenschappelijk onderzoek behoort anderzijds tot het specifieke studiedomein van één van de drie departementen, die binnen de Faculteit werden ingericht, nl. het Departement Politieke Wetenschappen. Hierop wordt nader ingegaan in een tweede paragraaf.

Voor wat het recurrent en post-universitair onderwijs zowel als voor wat het wetenschappelijk onderzoek betreft, moet — in een derde paragraaf — ook melding gemaakt worden van het Vervolmakingscentrum voor Overheidsbeleid en Bestuur.

1. Het studieprogramma in de politieke en sociale wetenschappen.

A. BEKNOPT HISTORISCH OVERZICHT.

Het studieprogramma, dat ingericht wordt door de Faculteit der Sociale Wetenschappen, heeft een eigen finaliteit en steunt op de principes, die

naar aanleiding van de programmahervorming van 1975 werden vastgelegd. Het mag als het resultaat worden beschouwd van een evolutie, die zich — indien men zich beperkt tot de hoofdlijnen — voornamelijk in twee stadia heeft voltrokken (1) :

a) *De periode van 1892 tot 1950.*

In 1892 werd te Leuven de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen opgericht. Deze zou gedurende de eerste halve eeuw van haar bestaan sterk verbonden blijven met de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Voor de oprichting daarvan werd door J. Van den Heuvel, hoogleraar in staatsrecht en oud-minister van Justitie, trouwens aangevoerd dat de wetenschappelijke studie van de maatschappij en van haar instellingen een noodzakelijkheid geworden was die niet voldoende vertolkt werd in het programma van de rechtsstudies. De sociale strijd van de XIXe eeuw, het ontluikend sociaal katholicisme, de partijvorming en het belang dat in de toekomst aan de openbare instellingen en aan de staat zou worden gegeven, waren factoren die de wetenschappelijke studie van het politiek en economisch leven onontbeerlijk maakten. De studieprogramma's werden opgevat als wetenschappelijke programma's, die aan de studenten die andere studies volgden de kans gaven om een bijkomende vorming te verwerven. Het zou inderdaad tot ongeveer 1930 duren vooraleer een aantal studenten de politieke en sociale wetenschappen als een exclusieve studierichting zouden kiezen. Inhoudelijk kwamen in deze programma's, naast historische en filosofische vakken, vooral vakken voor die, ofwel direct aansloten bij het publiekrecht, (zoals b.v.b. de vergelijkende studie van de instellingen en de algemene staatsleer), het sociaal recht en het volkenrecht, ofwel bij de staathuishoudkunde. In 1938 werd een beperkte plaats ingeruimd voor de inleiding tot de sociologie.

b) *De periode van 1950 tot heden.*

In 1950 werd de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen gehecht aan de Faculteit der Economische en Sociale Wetenschappen ; vanaf 1964 zou de naam « School » trouwens vervangen worden door « Instituut ». Dit Instituut werd in 1970-1971 omgevormd tot Subfaculteit om vanaf 1971 als afzonderlijke Faculteit te worden opgericht.

De indeling bij de Faculteit voor Economische en Sociale Wetenschappen, die op generlei wijze afbreuk deed aan de mogelijkheid om op autonome wijze het studieprogramma te bepalen, en later de oprichting van een

(1) De indeling in twee periodes is een vereenvoudiging van de evolutie, die zich in feite heeft voorgedaan. Zie hierover de zeer uitvoerige bijdrage van E. DE JONGHE, « Het onderwijs der politieke en sociale wetenschappen te Leuven 1892-1976 », in *Politica*, 1976, nr. 2, blz. 102-108.

autonome Faculteit betekenden een belangrijke stimulans om aan dit programma een eigen karakter, los van de idee van de complementariteit vnl. ten aanzien van de rechtsstudies en een eigen finaliteit te geven. Dit resulteerde in een eerste belangrijke programmahervorming, die doorgevoerd werd in 1970-1971. De licentie in de politieke en sociale wetenschappen werd zo gestructureerd dat zij twee richtingen omvatte, nl. de richting politieke wetenschappen en de richting communicatiewetenschap. De richting politieke wetenschappen omvatte een reeks gemeenschappelijke vakken en verder specialisatievakken voor drie groepen: politologie, administratieve wetenschappen en internationale betrekkingen. Daarbij sloten keuzevakken aan, gemeenschappelijk voor de drie groepen: economische vakken, sociale vakken en vakken met betrekking tot de ontwikkelingslanden.

Bij de hervorming van het programma, die met ingang van het academiejaar 1975-1976 werd doorgevoerd, werden de drie specialisatiegroepen als zodanig niet meer behouden.

De licentie in de politieke en sociale wetenschappen blijft binnen de Faculteit der Sociale Wetenschappen in functie van haar finaliteit en haar beroepsprofiel een eigen plaats innemen naast de licentie in de communicatiewetenschap, die bij de programmahervorming in 1975 als een specifieke licentie werd uitgebouwd en de licentie in de sociologie, die reeds vóór 1970 als een aparte licentie werd ingericht.

De principes die toen als basis van het studieprogramma in de politieke en sociale wetenschappen werden aangenomen, en die ook thans nog dit programma beheersen, worden hierna samengevat.

B. PRINCIPES, DIE AAN DE GRONDSLAG LIGGEN VAN HET HUIDIGE STUDIEPROGRAMMA.

a) De finaliteit van het studieprogramma ligt in de studie van de wetenschap van de politiek. Deze wordt omschreven als de wetenschap, die het beleid en het machtsfenomeen in grote sociale gehelen op het lokale, regionale, statelijke en internationale vlak tot voorwerp heeft. Deze omschrijving omvat m.a.w. de studie van het proces, waardoor in de samenleving waarden bindend worden toegewezen of van de aard, de grondslagen, de doelstellingen, de wijze van uitoefening en de gevolgen van de macht of van het gezag (in de zin van gelegitimeerde macht) in de maatschappij.

b) Omwille van de verwijzing naar de maatschappelijke realiteit waarin de machts- of gezagsuitoefening zich voordoet, van waaruit zij beïnvloed wordt en waarop zij op haar beurt inwerkt, wordt de weten-

schap van de politiek gesitueerd binnen het ruime geheel van de sociale wetenschappen. Dit komt tot uiting in het programma van de kandidatuur (kandidatuur in de sociale wetenschappen, met een gedeelte voorbereidend tot de studie van de politieke en sociale wetenschappen) en in het licentieprogramma in de « politieke en sociale wetenschappen ». Toch kan de benaming « licentie in de politieke en sociale wetenschappen » ook niet los gedacht worden van de historische evolutie, die het studieprogramma heeft doorgemaakt.

c) Naar het beroepsprofiel toe wordt het studieprogramma zo opgezet dat het de studenten voorbereidt om in het later beroepsleven hun kennis te kunnen aanwenden op alle niveau's van de politieke en bestuurlijke instellingen (in lokale, provinciale zowel als in regionale, nationale en internationale instellingen en diplomatieke diensten) en in de sociale en politieke groepen of organisaties die daarmee rechtstreeks of onrechtstreeks te maken hebben (studiediensten van partijen en vakbonden, beroepsorganisaties, belangengroepen, politieke redacties van kranten en tijdschriften enz.). In dat verband kan gewezen worden op de afschaffing van de vroegere specialisatiegroepen en op de uitbouw van een voor alle studenten verplicht gemeenschappelijk programma waarin de belangrijkste aspecten van de inrichting, de werking en het beleid van de instellingen aan bod komen. De studenten moeten dit algemeen verplicht programma nog aanvullen met 15 semesteruren keuzevakken : 8 semesteruren worden gekozen uit twee (ten minste tweemaal vier semesteruren) van de vijf volgende keuzegroepen : bestuurswetenschap, diplomatie en internationale betrekkingen, instellingen en beleid, sociaal-economisch beleid en politieke en sociale doctrines. Door het stelsel van de keuzegroepen wordt aan de student de mogelijkheid geboden de algemene en polyvalent opgevatte basisvorming, in functie van zijn eigen interesse, minstens op twee specifieke studiedomeinen aan te vullen.

Volledigheidshalve zij ook nog aangestipt dat de studenten in de licentie, die zich op een leraarstaak voorbereiden, de vakken kunnen volgen van het examenprogramma van geaggregeerde voor het hoger secundair onderwijs voor de sociale wetenschappen. Deze vakken worden dan aanvullend bij het licentieprogramma opgenomen.

Na de licentie in de politieke en sociale wetenschappen blijft nog de mogelijkheid open de graad van doctor in de sociale wetenschappen te behalen. Het behalen van dit diploma vereist de openbare verdediging van een proefschrift. Zeer vaak zal de voorbereiding daarvan gepaard gaan met een effectieve deelname aan het wetenschappelijk onderzoek.

C. INHOUD VAN HET STUDIEPROGRAMMA.

Hierna wordt een overzicht gegeven van het studieprogramma, zoals dit voorkomt in de collegerooster voor het academiejaar 1977-1978, betreffende :

- de kandidatuur in de sociale wetenschappen,
- de licentie in de politieke en sociale wetenschappen.

a) *Het Kandidatuurprogramma.*

Dit programma is voor het grootste deel gemeenschappelijk voor alle studenten van de Faculteit (60 semesteruren) ; 15 semesteruren colleges en 4 semesteruren practicum worden in de tweede kandidatuur evenwel afzonderlijk gevolgd door de studenten, die zich voorbereiden op de licentie in de politieke en sociale wetenschappen (2). In de tweede kandidatuur moet de student bijgevolg een keuze maken tussen de drie binnen de Faculteit bestaande opleidingen : politieke en sociale wetenschappen, communicatiewetenschap en sociologie en in functie van die keuze een vijftal vakken en een practicum aan het gemeenschappelijk programma van de tweede kandidatuur toevoegen.

Gerangschikt in functie van het aantal semesteruren, die daaraan worden besteed in het gemeenschappelijk kandidatuurprogramma, kan gesteld worden dat dit programma inhoudelijk gestructureerd is rondom volgende kennisdomeinen of wetenschappelijke disciplines (3) :

- Inleiding tot de sociale wetenschappen, tot het samenlevingsgebeuren en tot het sociaal-wetenschappelijk onderzoek :
 - samenleving : feiten en problemen (J. Billiet) - 4 s.u.
 - statistiek met wiskundige inleiding I en II (J. Van Houtvinck) - 6 s.u. en oefeningen
 - inleiding tot het wetenschappelijk werken en sociale kaart - (M. Wullaerts) - 4 s.u.
- Wijsbegeerte :
 - historische inleiding tot de wijsbegeerte (B.J. De Clercq) - 3 s.u.
 - moraalfilosofie (E. De Jonghe) - 3 s.u.
 - overzicht van de hedendaagse wijsbegeerte (L. Van Haecht) - 2 s.u.

(2) Eén semesteruur komt overeen met 15 uur.

(3) Voor de inhoud van deze colleges kan verwezen worden naar de studiegids 1977-1978, uitgegeven door de Faculteit der Sociale Wetenschappen, blz. 39-54.

- logica (A. Van Hove) - 2 s.u.
- sociale wijsbegeerte (E. De Jonghe) - 4 s.u.
- christelijke sociale ethiek (B.J. De Clercq) - 2 s.u.
- Sociologie en sociologisch onderzoek :
 - sociologie I (K. Dobbelaere) - 4 s.u.
 - sociologie II (J. Verhoeven) - 3 s.u.
 - inleiding tot het sociologisch onderzoek (F. Van Mechelen) - 4 s.u.
- Geschiedenis :
 - geschiedenis van de sociale feiten en instellingen (L. Preneel) - 4 s.u.
 - historische kritiek (L. Preneel) - 2 s.u.
- Economie :
 - staathuishoudkunde I en II (V. Van Rompuy) - 4 $\frac{1}{2}$ s.u.
- Recht : privaatrecht met inbegrip van de inleiding tot het recht (H. Cousy) - 4 s.u.
- Psychologie :
 - psychologie (L. Lagrou) - 2 s.u.
 - sociale psychologie (J.M. Nuttin) - 2 s.u.

De vakken voorbereidend tot de licentie in de politieke en sociale wetenschappen, die bij dit gemeenschappelijk programma aansluiten, zijn :

- inleiding tot de wetenschap der politiek (W. Dewachter) - 2 s.u.
- instellingen en beleid van de Westeuropese landen (P. Van de Meerssche) - 4 s.u.
- staatsrecht (J. De Meyer) - 4 s.u.
- administratief recht (R. Maes) - 3 s.u.
- internationale organisatie (L. Tindemans) - 2 s.u.

Hierbij hoort tevens een practicum (W. Dewachter) - 4 s.u. (4).

b) *Het Licentieprogramma.*

Het licentieprogramma bestaat in de eerste plaats uit 34 semesteruren verplichte vakken die inhoudelijk tot voorwerp hebben : het politiek en

(4) De studenten moeten tijdens de kandidatuurjaren één vreemde taal studeren nl. Engels of Frans. Indien de student in de humaniora Frans als tweede taal volgde moet hij Engels volgen en omgekeerd. Het college «Taalbeheersing Nederlands» is als facultatief vak opgenomen in het programma van de eerste kandidatuur. Voor de studenten in de eerste kandidatuur worden ook monitoraatsoefeningen ingericht.

sociaal denken, de politiek-wetenschappelijke theorie, de politieke sociologie, de bestuurswetenschap, de instellingen en het beleid, het politiek-wetenschappelijk onderzoek, de politieke geschiedenis, de internationale betrekkingen en de publieke financiën (5).

Dit verplicht programma bestaat uit :

- vraagstukken over godsdienstwetenschappen (F. Vansina) - 1 s.u.
- geschiedenis der politieke en sociale theorieën : van de Renaissance tot heden (E. De Jonghe) - 3 s.u.
- problemen van een christelijke, politieke en sociale ethiek (B.J. De Clercq) - 2 s.u.
- politieke sociologie (W. Dewachter) - 4 s.u.
- indiceringen voor politiek onderzoek (W. Dewachter) - 2 s.u.
- bestuurswetenschap I (P. Van de Meerssche) - 2 s.u.
- theorieën van de internationale betrekkingen (L. Reyckler) - 2 s.u.
- bestuursorganisatie I : centrale besturen (H. Van Hassel) - 2 s.u.
- bestuursorganisatie II : gedecentraliseerde besturen (R. Maes) - 4 s.u.
- theorie van de politieke systemen (W. Dewachter) - 2 s.u.
- politieke geschiedenis van België (L. Wils) - 2 s.u.
- internationale politiek sinds 1945 (P. Van de Meerssche) - 2 s.u.
- europese politieke problemen (L. Tindemans) - 2 s.u.
- publieke financiën (V. Van Rompuy) - 2 s.u.
- sociale politiek I : algemene theorie (H. Deleek) - 2 s.u.

Daarnaast moeten minstens tweemaal 4 semesteruren opgenomen worden uit twee van de vijf volgende keuzegroepen :

A. Keuzegroep bestuurswetenschap :

- bestuurswetenschap II (R. Maes) - 3 s.u.
- economische en sociale diensten (A. Breyne) - 2 s.u.
- geschiedenis van de administratieve instellingen (A. Breyne) - 1 s.u.
- bijzondere vraagstukken uit de bestuurswetenschap (P. Van de Meerssche) - 2 s.u.
- grondig administratief recht (L.P. Suetens) - 3 s.u.
- elektronische informatieverwerking I en II (M. Verhelst) - 4 s.u.
- beleidsmethodiek (R. Depré) - 2 s.u.

(5) Voor de inhoud van deze colleges en van het seminarie kan verwezen worden naar de studieids 1977-1978, uitgegeven door de Faculteit der Sociale Wetenschappen, blz. 61-88.

B. Keuzegroep diplomatie en internationale betrekkingen :

- volkenrecht (E. Suy, Plaatsv., P. Van de Meerssche en V. Werck) - 2 s.u.
- geschiedenis van de internationale betrekkingen (P. Van de Meerssche) - 4 s.u.
- buitenlands beleid van België (L. Tindemans) - 2 s.u.
- vredesonderzoek (V. Werck) - 2 s.u.
- strategie en machtsmiddelen in de internationale politiek (L. Reychler) - 2 s.u.
- internationale organisatie II (L. Reychler) - 2 s.u.

C. Keuzegroep instellingen en beleid.

- instellingen en beleid : Verenigde Staten van Amerika (L. Reychler) - 2 s.u.
- instellingen en beleid : ontwikkelingslanden (P. Van de Meerssche) - 2 s.u.
- instellingen en beleid : communistische landen (N.) - 2 s.u. (6)
- organisatie van de economie I en II (V. Van Rompuy, plaatsv. T. Peeters) - 4 s.u.
- sociologie van de politieke partijen (W. Dewachter) - 2 s.u.
- planmatige sociale veranderingen (J. Verhoeven) - 3 s.u.
- sociale geschiedenis van België (L. Preneel) - 3 s.u.

D. Keuzegroep sociaal-economisch beleid :

- arbeidsrecht (R. Blanpain) - 2 s.u.
- sociale zekerheid (M. Delhuyenne) - 2 s.u.
- internationale economie (T. Peeters) - 2 s.u.
- economische politiek (M. Loeys) - 2 s.u.
- sociale politiek II : speciale vraagstukken (H. Deleeck) - 2 s.u.
- algemeen boekhouden (R. Vanes) - 3 s.u.
- personeelsbeleid (R. Vuerings) - 2 s.u.

E. Keuzegroep politieke en sociale doctrines :

- geschiedenis van de politieke en sociale theorieën : Marxisme, ontstaan en ontwikkeling (E. De Jonghe) - 3 s.u.
- geschiedenis van de politieke en sociale theorieën : Oudheid en Middeleeuwen (E. De Jonghe) - 2 s.u.
- bijzondere vraagstukken uit de politieke en sociale theorieën (E. De Jonghe) - 2 s.u.

(6) Vooralsnog wordt dit college op geregelde tijdstippen gedoceerd door een gastheogleraar.

- bijzondere vraagstukken uit de politieke en sociale filosofie (E. De Jonghe) - 2 s.u.
- bijzondere vraagstukken uit de filosofie van de arbeid (B.J. De Clercq) - 2 s.u.
- ideologieën van de ontwikkelingslanden (E. De Jonghe) - 2 s.u.
- internationale leer van de Kerk (M. Peeters) - 1 s.u.

Ook de zeven nog vrij te kiezen semesteruren keuzevakken worden normaal binnen deze keuzegroepen gekozen.

In de eerste licentie moet ook een seminarie gevolgd worden (4 s.u.) te kiezen uit :

- politieke sociologie (W. Dewachter)
- politieke en sociale filosofie (E. De Jonghe)
- bestuurswetenschap (R. Maes)
- internationale betrekkingen (L. Reyckler)
- vredesonderzoek (V. Werck).

Het licentiaatsexamen wordt afgerond door een eindverhandeling waarvoor een onderwerp wordt gekozen, dat verband houdt met de materies van één van de twee hogervermelde keuzegroepen waarop de student zich in hoofdzaak concentreert.

2. Het politiek-wetenschappelijk onderzoek.

A. BEKNOPTE HISTORISCHE SCHETS.

Tot aan de jaren 1960 was het wetenschappelijk onderzoek praktisch uitsluitend verbonden met de specifieke taak van de hoogleraren en docenten en van een vrij beperkt aantal assistenten, die vooral met onderwijstaken werden belast. Prioriteit moest dan ook worden gegeven aan het onderzoek, dat in het kader van de leeropdracht voor de studenten van zo groot mogelijk nut kon zijn. Daarnaast ontstonden ook een reeks doctorale proefschriften van de School voor Politieke en Sociale Wetenschappen. Enkele proefschriften kwamen aldus ook tot stand op het domein van de inrichting en de werking van de overheidsinstellingen — dit in het kader van de progressieve ontwikkeling van de overheidsbemoeying op sociaal en economisch gebied — en op het domein van de politieke geschiedenis.

Na 1960 deed zich op dit gebied een belangrijke verandering voor. Ingevolge de wet van 2 augustus 1960 betreffende de tussenkomst van de Staat in de financiering van de vrije universiteiten en van diverse

inrichtingen voor hoger onderwijs en voor wetenschappelijk onderzoek konden voor het eerst « onderzoeksmandaten » worden gecreëerd. Te Leuven leidde dit tot de oprichting, in 1961, van een Instituut voor Economisch, Politiek en Sociaal Onderzoek (IESPO), waarvan ook het Centrum voor Politieke Studiën deel uitmaakte. In het kader van de activiteiten van dit Centrum, dat geleid werd door een Raad van Beheer die o.m. de professoren J. De Meyer, die het eerste voorzitterschap waarnam, E. De Jonghe, O. De Raeymaeker en wijlen F. De Visschere omvatte, kon belangrijk werk worden verricht op het gebied van de studie van de wetenschap van de politiek. Getuige daarvan zijn o.m. de volgende werken, die tussen 1960 en 1970 verschenen in de reeks van het Centrum (7) :

- P. VAN DE MEERSSCHE. *Het Europees Openbaar Ambt*, Leuven, Nauwelaerts, 1965, 552 blz.
- J. DE MEYER, I. KOSMOSS, G. CRAENEN, W. DEWACHTER, J.P. HENOQUE, P. PETTOVICH, G. VAN DE PUT. *Elections in the Countries of the European Communities and in the United Kingdom 1957-1959*, Brugge, De Tempel, 1967, 337 blz. en bijlage met 7 kaarten en 2 schema's.
- W. DEWACHTER. *De wetgevende verkiezingen als proces van machtsverwerving in het Belgisch politiek bestel*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1967, 390 blz.
- R. MAES. *De overheidsbemoeiing op het gebied van de elektriciteitsvoorziening in België*, Brugge, Die Keure, 1967, 531 blz.
- M. CLAEYS - VAN HAEGENDOREN. *25 jaar Belgisch Socialisme. Evolutie van de verhouding van de B.W.P. tot de parlementaire democratie in België*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1967, 509 blz.
- W. DEWACHTER. *Politieke kaart van België. Atlas van de parlementsverkiezingen van 31 maart 1968*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1969, 79 blz. met 23 kaarten.
- O. DE RAEYMAEKER, O. BOWMAN. *American Foreign Policy in Europe*, Leuven, Nauwelaerts, 1969, 111 blz.
- W. DEWACHTER, G. VAN DE PUT, H. VAN HASSEL, R. MAES, M. CLAEYS-VAN HAEGENDOREN. *De politieke zeggingskracht van de gemeenteraadsverkiezingen*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1970, 212 blz.

(7) We beperken ons hier tot de publikaties van de nederlandsstalige medewerkers.

Sommige van deze werken werden tevens als doctorale proefschriften verdedigd. Naast de studie van de instellingen en van de politieke geschiedenis deed na 1960 ook de politieke sociologie haar intrede. De basis werd aldus gelegd voor een multidisciplinaire approach bij de studie van het politiek gebeuren.

Samen met de oprichting van de Faculteit der Sociale Wetenschappen werd de taak van het Centrum voor Politieke Studiën overgenomen en voortgezet door het Departement Politieke Wetenschappen. Dit Departement groepeerde vier afdelingen, die elk bedrijvig zijn op een specifiek deeldomein van de wetenschap van de politiek.

B. HET DEPARTEMENT VOOR POLITIEKE WETENSCHAPPEN.

Hierna volgt, per afdeling, een korte beschrijving van de samenstelling, van de voornaamste onderzoeksresultaten en van de lopende studieprojecten.

a) *De afdeling politologie.*

Afdelingsverantwoordelijke : W. Dewachter.

Staf : H. Van Hassel, G. Van de Put, E. De Graeve-Lismont, E. Clijsters, L. Holvoet en H. Cammaer.

De afdeling politologie is gegroeid uit de werkgroep verkiezingen van het Centrum voor Politieke Studiën. Het thema van de verkiezingen is steeds aanwezig gebleven in de onderzoeksactiviteiten van de afdeling. Maar gaandeweg is het opzet uitgebreid tot een sociologische benadering van het politiek gebeuren, met als voornaamste aandachtspunt de processen en structuren van machtsverwerving en machtsuitoefening. Men zou dan ook de naam « politieke sociologie » ter identificatie van de afdeling kunnen gebruiken.

De huidige thema's van onderzoek zijn de volgende :

— *elitaire besluitvorming in een democratische vormgeving* : politieke systemen worden gekenmerkt door een bepaalde mate van elitaire besluitvorming. Dit lijkt niet zo evident voor democratische systemen. Daarom worden de mechanismen van elitaire besluitvorming in die systemen onderzocht. Na het proces van socialisatie van elites bestudeerd te hebben, wordt thans de circulatie van de elites onderzocht.

— *functies en beleidskansen van oppositie* : aansluitend op een onderzoek waaruit blijkt dat de oppositiepartijen in België, ook de structurele oppositiepartijen, een aantal van hun programmapunten kunnen realiseren, wordt meer diepgaand gezocht naar de beleidsfunctie van de oppositiepartijen en naar de besluitvormingscondities die deze beleidsfuncties bevorderen of afremmen.

— veranderingscapaciteit van acties : onderzocht wordt in welke mate en volgens welke wegen de beperkte, weinig agressieve acties, in casu de betogingen, en de grote ingrijpende acties, in casu de revoluties, invloed hebben op de politieke beleidsvorming en op de evolutie van de maatschappij.

— partijcontrole. In de periode waarin het verwijt van participatie weer sterk t.a.v. de Belgische politiek naar voren komt wordt de partij als controleapparaat, zowel in zich als ten opzichte van het politiek systeem, in onderzoek genomen.

Enkele recente publikaties zijn :

- H. VAN HASSEL. *Het ministerieel kabinet. Peilen naar een sociologische duiding*. Leuven, Faculteit der Sociale Wetenschappen, 1974, 460 blz.
- W. DEWACHTER, E. CLIJSTERS, E. LISMONT, L. ENGELEN. *Het nut van een miljoenenpropaganda*. Leuven, Afdeling politologie, 1974, 46 blz.
- M. DEWEERDT. *Inventaris van de betogingen in België 1953-1974*. Leuven, Afdeling Politologie, 1975, 230 blz.
- H. VAN HASSEL. « Belgian Public Servants and Political Decision-Making », in M. DOGAN (ed.). *The Mandarins of Western Europe : the political role of top civil servants*, New York, 1975, blz. 187-195.
- H. VAN HASSEL. Regering en ambtenarij t.a.v. de beleidsbeheersing in België ; Beleidssteun voor ministers : enige internationale vergelijkingspunten, in *Acta Politica*, 1975, X, nr 3, blz. 302-334, en 1975, X, nr 4, blz. 454-484.
- L. HOLVOET. *Omrekening van de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen van 11 oktober 1970 naar de gefusioneerde gemeenten in Vlaanderen*. Leuven, Afdeling Politologie, 1976, VI, 334 blz.
- W. DEWACHTER. « De gebiedsindeling van België voor de verkiezingen van het Europees Parlement in 1978 », in *Ons Erfdeel*, 1976 (XIX), nr. 5, blz. 669-685.
- W. DEWACHTER, E. LISMONT, G. TEGENBOS. « The effect of opposition on government policy. The Belgian case from 1965 to 1971 », in *European Journal of Political Research*, 1977 (IV), nr. 3, blz. 245-265.
- H. CAMMAER. *Circulatietafel van de Belgische elite*. Leuven, Afdeling Politologie, 1977, 332 blz.

b) *De afdeling bestuurswetenschap.*

Afdelingsverantwoordelijke : R. Maes.

Staf : R. Depré, F. Delmartino, H. Wuyts, S. Lauwerysen.

In het kader van de onderzoeksactiviteit van deze afdeling staat de beleidsvorming, de bestuurlijke organisatie en de werking van de instellingen, waaraan de behartiging van het openbaar of algemeen belang is toevertrouwd, centraal. Dit veronderstelt dat gestreefd wordt naar het verwerven van inzicht in de activiteiten van personen, organen en instellingen, die betrokken zijn bij de totstandkoming van het beleid. Bij dit onderzoek is het hoofdobjectief van een democratische, doelmatige en efficiënte beleidsvoering richtinggevend.

De huidige thema's van onderzoek zijn :

— de gemeentelijke bestuurskracht en de gemeentelijke schaalverruiming : gevolgen van de overgang van een klein- naar een grootschalig bestuur t.a.v. de herverdeling van bevoegdheden (decentralisatie) en de beleidsvoering ;

— de beleidsvoering door de overheid : studie van de problemen betreffende de invoering van moderne beleidsmethoden vanuit het oogpunt van het management in het openbaar bestuur (planning, automatisering, personeelsbeleid e.d.m.) ;

— het intermediaire beleidsniveau : taken en opdrachten van het intermediaire beleidsniveau o.m. in de kontekst van de afschaffing van de provinciebesturen als politieke beleidsinstanties, de regionalisering, de oprichting van subgewesten en de rationalisering van de intercommunale samenwerking ;

— de vergelijkende studie van het lokale bestuur in West-Europa : bestuurswetenschappelijke analyse van de hervormingen die zich op het vlak van de inrichting en de werking van het lokaal bestuur in West-Europa hebben voorgedaan en uitwerking van een onderzoeksmodel i.v.m. de vergelijkende studie van de betrokken lokale besturen ;

— de verhouding tussen het bestuur en de bestuurden : inspraak en participatie van de bevolking of van de betrokken groepen bij de totstandkoming van het beleid.

Enkele recente publikaties :

— R. MAES, F. DELMARTINO, e.a. *Maatschappelijke ontwikkeling en bestuurlijke vormgeving in Zuid-Limburg*, Limburgse Raad voor Samenlevingsopbouw, Hasselt, 1974, 268 blz.

— R. MAES. « De samenvoeging van de gemeenten en de gemeentelijke bestuurskracht », in *Res Publica*, 1976, nr. 3-4, blz. 275-314.

- R. MAES. « Le précédent de la Belgique » in *Vers la réforme des collectivités locales*, Institut français des sciences administratives, Cahier, n° 15, Parijs, Cujas, 1977, blz. 43-60.
- R. DEPRE. *De topambtenaren van de ministeries in België. Een bestuurssociologisch explorerend onderzoek*, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Leuven, 1972, 423 blz.
- R. DEPRE. *De personeelsbezetting in de Belgische steden en gemeenten*, Brussel-Leuven, Instituut Administratie-Universiteit, Vervolmakingscentrum voor Bedrijfsleiding en Administratie, 1974, 78 blz.
- R. DEPRE. « Verkenning van het beleidsprobleem bij de overheid », in *Handboek beleidsvoering door de overheid* » onder redactie van A. Van Beylen, R. Depré, C. Kersten, A.F. Leemans, J.P. de Loeff, Alphen aan den Rijn, Brussel, Samson, 1976, 26 blz.
- R. DEPRE, R. MAES. « Schaalvergroting en geplande meerjarenbeleidsvoering » en « Van klein- naar grootschalig bestuur », in *Gemeentebeloid na de fusies*, Brussel, BRT - Open School, Instituut Administratie-Universiteit, 1977, resp. blz. 37-61 en 1-36.
- F. DELMARTINO. *Schaalvergroting en bestuurskracht. Een beleidsanalytische benadering van de herstructurering van de lokale besturen*, Leuven, Faculteit der Sociale Wetenschappen, 1975, 433 blz. en bijlagen.
- H. WUYTS. *Demokratie-Participatie-Ruimtelijke Ordening*, Leuven, Acco, 1975, 171 blz.
- F. DELMARTINO en H. WUYTS. *Inspraak in opspraak*, Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1977, 137 blz.

c) *De afdeling internationale betrekkingen.*

Afdelingsverantwoordelijke : P. Van de Meerssche.

Staf : L. Tindemans, V. Werck, L. Reyckler, J. Deboutte en S. Vloeberghs.

De onderzoeksactiviteiten sluiten in de eerste plaats aan bij de studie van de internationale instellingen en van de geschiedenis van de internationale betrekkingen. De laatste tien jaren werd aandacht gegeven o.m. aan de plaats van de kleine mogendheden in het internationaal beleid, de Europese integratie, de strategie en de machtsmiddelen in de internationale politiek en het vredesonderzoek.

De huidige thema's van onderzoek zijn de volgende :

- de Europese integratie : analyse van de actuele status van het Europees integratieproces en studie van de rol van de publieke opinie ;

- de toekomst van het europees parlement : een onderzoek van de factoren die de evolutie van de machtspositie van het europees parlement kunnen beïnvloeden ;
- de nieuwe economische wereldorde : studie van de evolutie van de Noord-Zuid confrontatie ;
- ontwikkelingslanden : analyse van de regimes met speciale aandacht voor het Chinese ontwikkelingsmodel ;
- terrorisme en rechtstaat : studie van de actuele problemen van een aantal Westeuropese staten o.m. in de Duitse Bondsrepubliek ;
- buitenlands beleid van België : studie van de invloed van Europese en atlantische factoren op het Belgisch buitenlands beleid in de onmiddellijke na-oorlogse periode, van de rol en de betekenis van kleine mogendheden binnen de mondiale en Europese organisaties en van de internationale afhankelijkheidsposities van België ;
- vredesonderzoek : studie van de ethische problemen t.a.v. de defensie, van de recente ontwikkelingen in het oorlogsrecht en van de dynamiek van de bewapeningswedloop ;
- de veelvuldige loyaliteiten van de Belg ; in het kader van de studie van de internationale integratieproblematiek wordt een empirisch onderzoek verricht van het sub-nationaal, nationaal en supra-nationaal politiek engagement van de Belg ;
- de garnizoenstaat : naast het ontwerpen van een typologie van de landen met betrekking tot de graad van militarisering worden de oorzaken van het groeiend aantal garnizoenstaten en de gevolgen voor de internationale betrekkingen geanalyseerd.

In het kader van het Fonds voor Kollektief Fundamenteel Onderzoek wordt onder de leiding van O. De Raeymaeker, die tot 1975 verantwoordelijk was voor de afdeling internationale betrekkingen, een studie voorbereid over : « België's buitenlands beleid t.o.v. het Midden-Oosten in de periode 1945 tot 1975 — de houding van België met betrekking tot de naoorlogse Israëliisch-Arabische conflicten ». Deze studie wordt uitgewerkt met de medewerking van K. Persyn.

Enkele recente publikaties :

- P. VAN DE MEERSSCHE. *Europa morgen : integratie of desintegratie*. Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1972, 295 blz.
- O. DE RAEYMAEKER, L. VAN DEPOELE. *De UNO-operaties voor het behoud van de vrede. Collectieve veiligheid en preventieve diplomatie*. Leuven, Acco, 1972, 321 blz.

- L. CROLLEN. *Portugal, the US and Nato*. Studies in international relations, nr. 1, Den Haag, M. Nijhoff, 1973, 163 blz.
- O. DE RAEYMAEKER, W. ANDRIES, L. CROLLEN, H. DE FRAYE, F. GOVAERTS. *Small powers in alignment*, Studies in international relations, nr. 2, Leuven, Leuven University Press, 1974, 424 blz.
- P. VAN DE MEERSSCHE. *Is de derde wereldoorlog begonnen ?* Leuven, Davidsfonds, 1975, 182 blz.
- L. REYCHLER. *Patterns of diplomatic thinking : a cross-national study of structural and social-psychological determinants*. Harvard University, Cambridge, Mass., 1976, 295 blz.
- P. VAN DE MEERSSCHE. *Japan een blijvend onbekende*. Leuven, Davidsfonds, 1977, 175 blz.
- L. TINDEMANS. « Van topconferentie tot Europese Raad », in *Belgisch Buitenlands Beleid en Internationale Betrekkingen*. Studies in international relations, nr. 3, Leuven, University Press, 1978, blz. 385-400.
- V. WERCK. « België en het vredesonderzoek », in *Belgisch Buitenlands Beleid en Internationale Betrekkingen*, idem, blz. 91-106.

d) *De afdeling politiek en sociaal denken.*

Afdelingsverantwoordelijke : E. De Jonghe.

Staf : B.J. De Clercq, M. Peeters, L. Preneel, I. De Lanoo, R. Mertens-Daniels, E. Meulemans, K. Tacq-Suetens.

De studie van de politieke en sociale doctrines gebeurt zowel in het kader van het historisch perspectief als in het kader van de recente ontwikkeling van de ideologieën en dit zowel in de westerse en de communistische als in de ontwikkelingslanden. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar het christelijk denken, de relatie tussen christendom en marxisme en de christelijke politieke en sociale ethiek.

De huidige thema's van onderzoek zijn :

- het Freudo-marxisme : meer bepaald de studie van het denken van Fromm en van de Amerikaanse culturalisten ;
- het Neo-marxisme : de discussie over de interpretatie van de geschriften van Marx, het links-katholieke denken in Frankrijk in verhouding tot het marxisme ;
- de christelijke, politieke en sociale ethiek : studie van de ontwikkelingen in het theologisch denken, van de kerkelijke stellingnamen betreffende maatschappelijke en politieke kwesties en van de discussie

- over « grondrechten » en « grondwaarden » in verband met de ethische kwesties in de politiek ;
- de studie van de ontwikkeling van de ideologieën van de politieke partijen sinds 1830 ;
 - de sociaal-ethische problematiek in het oeuvre van A. Camus ;
 - de « Ostpolitiek » van het Vaticaan : studie van de relaties met de Oostblokstaten en van de historisch-doctrinaire achtergrond ervan ;
 - het fascisme : studie van de marxistische, neo-marxistische, sociaal-psychologische en liberale interpretaties van het fascisme (totalitarismustheorie) ;
 - het imperialisme : studie van de marxistisch-leninistische theorie, de maoïstische variëte, de structuralistische theorie, e.a.

Traditioneel behoort ook de studie van de universitaire onderwijsproblematiek tot het studieobject van deze afdeling. Thans wordt op dit gebied onderzoek verricht i.v.m.

- de flux- en cohortenanalyse van de universitaire studenten : studie van de vraag of de sociale herkomst van de studenten een invloed heeft op de studieloopbaan ;
- de onderwijsplanificatie als politiek werkinstrument.

Enkele recente publikaties zijn :

- E. DE JONGHE. *Sexpol en totale revolutie*. Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1974, 202 blz.
- E. DE JONGHE. « Neomarxismo y Freudomarxismo », in *Nuestro Tiempo*, 1974, nr. 243, blz. 5-19.
- E. DE JONGHE. « Utopien des totalen Wohlbefindens », in P. BERGHER, E. DE JONGHE, M. PUELLES. *Die Moral des Wohlstandes*, 1977, blz. 35-66.
- B. J. DE CLERCQ. « Christelijke democratie », in B. J. DE CLERCQ, L. VERBIST, G. VANDEWALLE. *Politieke Opties*, Gent, 1971, blz. 7-69.
- B. J. DE CLERCQ. « Ethiek van de inkomensverdeling », in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1975, blz. 7-22.
- B. J. DE CLERCQ. « Sociale ethiek in het huidige crisisbewustzijn », in *Ethische vragen voor onze tijd*, Antwerpen, 1977, blz. 221-247.

- M. PEETERS. « Leven en werk van E. Bloch, filosoof en theoloog van de revolutie », in *Politica*, 1976, blz. 255-298.
- L. PRENEEL. « De pauselijke ratificatie van het Konkordaat van 15 juli 1801. Analyse van de vota der kardinalen » in *Etudes de droit et d'histoire. Mélanges Mgr. H. Wagnon*, Leuven, 1976, blz. 373-394.
- I. DE LANOO. « De sociale herkomst van de Leuvense studenten », in *Politica*, 1977, nr. 2 en nr. 3, blz. 119-136 en 215-232.
- E. MEULEMANS. « Vrouwen-emancipatie en theorievorming » in *Politica*, 1975, nr. 1, nr. 2 en nr. 3, blz. 27-53, 175-200 en 351-381.

C. RELATIE TUSSEN ONDERZOEK EN ONDERWIJS.

Het is duidelijk dat, alhoewel het politiek-wetenschappelijk onderzoek vooral in de laatste jaren een belangrijke ontwikkeling heeft gekend, dit onderzoek een stevige band heeft behouden met de politiekwetenschappelijke opleiding. Dit blijkt in de eerste plaats uit het feit dat de studieobjecten doorgaans zo worden gekozen dat zij ook in het kader van de colleges van direct nut zijn voor de te doceren materies. In de tweede plaats komt dit ook tot uiting in het feit dat de studenten meestal voor hun eindverhandelingen ook onderwerpen kiezen die aansluiten bij de lopende onderzoeksprojecten of waarvoor onderzoeksmateriaal beschikbaar is in een van de vier afdelingen. Op die manier worden ook de studenten betrokken bij de werking van de afdelingen. Tenslotte gebeurt de voorbereiding van de doctorale proefschriften op het domein van de politieke wetenschap steeds in nauw contact met één van deze afdelingen: de voorbereiding van een doctoraal proefschrift behoort trouwens tot de taakomschrijving van enkele pas afgestudeerde licentiaten, die een tijdelijk assistentenmandaat binnen deze afdelingen toegewezen kregen. Rekening houdende met de noodzaak van het politiek-wetenschappelijk onderzoek blijft het aantal assistentenmandaten jammer genoeg nog te sterk in aantal beperkt.

3. Het Vervolmakingscentrum voor Overheidsbeleid en Bestuur.

Op het gebied van het onderwijs — vnl. van het recurrent onderwijs — en van het onderzoek moet ook melding gemaakt worden van het Vervolmakingscentrum voor Overheidsbeleid en Bestuur, dat sinds 1973 deel uitmaakt van de Faculteit der Sociale Wetenschappen, waar het verbonden is met het Departement Politieke Wetenschappen.

A. BEKNOPTE HISTORISCHE SCHETS.

De oprichting van het vervolmakingscentrum moet gesitueerd worden in het begin van de zestiger jaren toen zich onder de impuls van de centrale overheid, via het Instituut Administratie-Universiteit, een tendens ontwikkelde voor permanente vorming ten behoeve van de ambtenaren. Het vond toen zijn plaats in een para-universitair instituut — het Vervolmakingscentrum voor Bedrijfsleiding en Administratie — dat fungeerde als een interdisciplinaire instelling, aanleunend bij het Instituut voor Toegepaste Economische Wetenschappen, het Instituut voor Politieke en Sociale Wetenschappen en de Faculteit der Psychologie.

Toen in 1973 het Vervolmakingscentrum definitief en formeel in de facultaire structuren werd opgenomen ging de afdeling, die zich bezighield met de Bedrijfsleiding op in het Departement voor Toegepaste Economische Wetenschappen terwijl de afdeling administratie onder impuls van het Departement Politieke Wetenschappen opgenomen werd in de Faculteit der Sociale Wetenschappen.

In 1977 werd de benaming gewijzigd in Vervolmakingscentrum voor Overheidsbeleid en Bestuur (VCOB).

B. DOELSTELLINGEN EN ACTIVITEITEN.

Het VCOB richt jaarlijks een reeks van studiedagen, seminaries en vormingscycli in ten behoeve van overheidsverantwoordelijken uit de centrale, provinciale, lokale en parastatale sector. Dit geldt zowel voor ambtenaren als politieke mandatarissen. Het programma is geconcentreerd rond de bestuurskunde en het overheidsmanagement: het beleidsproces, de beleidsmethoden en -technieken, de rationalisatie van de besluitvorming, de bestuurlijke organisatie, de groepswerking in de politiek-administratieve kontekst, het personeelsbeleid in de openbare sector, e.d.m.

Het VCOB verricht tegelijkertijd wetenschappelijk onderzoek, dat met het overheidsmanagement in verband staat. Tevens richt het projecten in van vorming en organisatieontwikkeling in de overheidsbesturen zelf.

Zeer onlangs werd door het VCOB ook een voorstel uitgewerkt ter invoering van een bijzonder diploma in de bestuurskunde en overheidsmanagement.

De verantwoordelijken voor het activiteitsprogramma zijn Dr. R. Depré en Dr. H. Van Hassel. Om de drie jaar neemt één van beiden, volgens een beurtrol, de verantwoordelijkheid voor de dagelijkse leiding op. Dr. Van Hassel vervult thans de directeursfunctie.

Besluit.

Als vrucht van een vrij lange ontwikkeling zijn de politiekwetenschappelijke opleiding en het politiek-wetenschappelijk onderzoek aan de Katholieke Universiteit te Leuven zo uitgegroeid dat zij geleidelijk aan een eigen finaliteit, eigen onderzoeksmethoden en — naar het onderwijstoe — ook een eigen beroepsprofiel hebben kunnen opbouwen. Vooral de evolutie, die zich na de zestiger jaren heeft voltrokken, is hiervoor zeer kenschetsend: zij mondde uit in een belangrijke programmahervorming en in de ontwikkeling van een aanzienlijke reeks van onderzoeksactiviteiten.

In haar historische groei werd de studie van de politieke wetenschap aanvankelijk vanuit de volgende disciplines ondernomen: het publiekrecht (staats- en volkenrecht) en de daarbijhorende staatsleer en vergelijkende studie van de instellingen, de politieke en diplomatieke geschiedenis en de politieke en sociale doctrines. Nadien werd de studie ook meer en meer ondernomen vanuit de sociologische empirie. In het kader van het eigen studieobject van de wetenschap van de politiek — nl. het proces van machtsverwerving en van beleidsvoering zowel in statelijk als in internationaal verband — wordt deze multidisciplinaire benadering, waarbij ook de economische wetenschap een steeds belangrijker wordende plaats inneemt, verder aangehouden.

Hierop voortbouwend werd een studie- en een onderzoeksprogramma uitgewerkt, gericht op de inrichting, de werking en het beleid van de overheid en op de ruime maatschappelijke kontekst, waarbinnen de machtsuitoefening en de beleidsvoering zich voltrekken. Zowel het studieprogramma als de onderzoeksactiviteiten hebben hierdoor eigen kenmerken verkregen terwijl de methoden werden afgestemd op gedrags- en aktieonderzoek.

Als zodanig beantwoorden zij dan ook aan de noodzaak op systematische wijze kennis te verzamelen over het politiek gebeuren en sluiten zij aan bij de recente ontwikkelingen, die zich op het vlak van de studie van de wetenschap van de politiek in internationaal verband hebben voorgedaan.

